

ПОЈМОВНИК

Ненад Милошевић

НЕКИ НОВИ ПИСЦИ

Понекад и оспораватељи главног тока књижевности могу бити лоши писци, који и сами не верују у мисију превредновања. Често, они не нуде нову добру књижевност, већ нову лошу књижевност.

АЛБАХАРИ

Књижевност почива на митовима, рођеним у изузетној фасцинацији неколицине начитаних или талентованих младих писаца неком литерарношћу, њеним каноном који је створен применом различитих канона модерне књижевности. Али сада се у постмодерној књижевности може рећи да је „... маркиза изашла у пет сати”. Док сам ово писао, мислио сам на српску постмодерну књижевност, тачније на Давида Албахарија. Од првог читања Алба-

харијеве прозе, али и песама, знао сам шта он жели. Понекад сам био престрог читалац, зато што сам мислио да није увек успевао да оствари оно што прижељкује. Ипак Албахари је показао да између две реченице може увек да стане још неколико реченица.

СТРУКТУРА И СТИЛ

У постмодерној књижевности задовољство у читању долази спорије, читалац се спорије осваја, али мора бити освојен. Ту је лабав однос између смисла који води напред у дубину фабуле и значења самих реченица, њихова ретроспекција и проспекција. У причи *Перје* Рејмонд Карвер у првом лицу казује која су све пића била на послужавнику када су били у гостима код брачног пара који има ружну бебу. Набраја: кафа за њу, вотка за њега, ђус за њу. Ставља тачку. Затим следи реченица у којој каже да је ту још било једно пиво за њега. Зашто је написао две реченице? Пада ми на памет низ одговора, али тај процес стварања простора и структуре, у фикционалном, и самог стила остаје загонетан.

НОВО И МОДЕРНОСТ

Сви су у потрази за новим, као да је ново изложено ту, надхват руке. Ново је означено без означитеља. Измиче рефлексiji, а ту је, у близини. Ново је увек на први поглед истинитије и тачније од старог и познатог, али понекад у старом и познатом, када му се враћамо, откривамо нешто ново. Ново читање старог, не само лектире него и слика света, требало би да буде једна од главних пишчевих преокупација. „Оно што представља карактеристику модерности није љубав за ново по себи, већ је то претпоставка потпуне рефлексивности која, наравно, укључује рефлексije о природи саме рефлексije”, каже Жил Делез.

КАСНИ ДОШЉАК

Књижевност треба да се чита као да се учи, са таквом озбиљношћу и преданошћу. То значи, да се текстови читају више пута. Али постоји и страх од недовољно читања, страх да ће неке књиге проћи поред нас. Страшни сјај културне баштине, како би рекао Харолд Блум, страх да не постанемо касни дошљак у књижевност, која је наше драме већ толико пута саопштила.

ЗНАЧЕЊЕ ПЕСМЕ

Од књижевности желим снажно узбуђење, уздизање и сагледавање себе и света, када све бриге стресам са рамена, и са главе, као кад опада перут, како би рекао Милош Комадина у једној песми.

„Када у поезији нађемо нешто што нам пружа тренутно постојање на изузетној равни, да ли је неопходно да тражимо значење песме”, пита се Волас Стивенс. То осећање је слично наглум и интензивном еротском осећању, као варијације тог осећања, када неко именује патњу или лепоту или истину. Свако знање немоћно је пред поезијом.

СОЦИЈАЛИСТИЧКИ ПИСЦИ

Социјализам губи сваки смисао зато што на крају, у постсоцијализму, који неминовно долази, доводи друштво у стање веће неједнакости него пре социјалистичке револуције. Уместо у Утопији, која треба да дође после грађанске револуције, грађани су се пробудили у транзицији. То је његова слабост, социјализам је замишљен да дуго траје. Наступао је заједно са антиколонијализмом и покретима за еманципацију. Отуда та комоција код људи, склоност одлагања одлука. Племенита декаденција соција-

листичке бирократије која је дубоко прожела и књижевност. Писци без идеологије, мрзители другости и Запада. Бивши конзервативни социјалисти који су у 50-им и 60-им годинама живота постали националисти и шовинисти. Људи који немају храбрости да до краја преузму своје улоге. Страх од доживотне деградације, атавизам из епохе социјализма.

МОЛБА

Замолио бих чланове жирија књижевних награда да ме убудуће не обавештавају да сам био у најужој конкуренцији за награду. И сам сам то радио. Мислим да то није пристојно. Унапред хвала.

ЈЕДНА ИДЕОЛОГИЈА

Тероризам, расизам – маргина која се уздиже после Хладног рата. Принципи супротстављених идеологија држали су их обузда-ним. Сада је та осовина нестала.

БРЗО ЗАЉУБЉИВАЊЕ

Хистерија куповине, фантазми куповине. Потрошити много новца у мегамаркету, а не купити довољно хране. Производи постају амајлије, успомена на љубав која је брзо, после страсног заљубљивања, нестала.

СТРАХ И СЛЕПИЛО

У најмању руку значајни критичар Александар Јерков и значајан песник Душко Новковић, доживели су јавно омаловажавање и увреде, а да готово нико није стао у њихову одбрану. Увек се неко нађе да каже или у себи

или и другима: то су и заслужили. Страх да се оптужница не прошири и на њега или њу. Не видети, не гледати, одвратити поглед, то су пароле овог времена. Колико год врећа са остацима погубљених чекало да их преузму ближњи, хип-хоп и фолк музика трештаће дуж савске обале, петком, касно ноћу.

ЛОШ РЕЗОН

Резон да ће нека јавна увреда временом изазвати контрапродуктивне последице требало би у потпуности напустити, јер шта ако јавност буде толико слаба и онај који је нанео увреду изађе као победник. Он се онда природно намеће властима као моћ коју она треба да инструментализује.

ПРВИ СТИХОВИ

У надахнутој поезији првих неколико стихова ствара читаву песму и песник је више усхићен неком добијеном формом него самим садржајем који треба да уследи, као да је он увек гарантован, а није. Или та форма може да буде таква да пропушта само већ довршене и јасне идеје. То бих волео да знам.

ДАРОВАЊЕ

Непосредност садашњости желим да подарим другима и себи. Песници би требало да буду главни инвеститори лепоте, чистих осећања у будућности. Лепо у неовангардној поезији је то што је она до краја пригрлила епоху. Али она робује духу просветитељства.

СУЗЕ И СМЕХ

Фантазми о књижевној слави и признањима, ма шта то за некога значило, фантазми су једног поретка, идеологије, режима. Они остају и после слома и пропасти поретка и идеологије и траже да се остваре иако немају никакву шансу. Због њих је српска књижевна сцена тако гротескна и смешна.

ПРИХОДИ ОД ПИСАЊА

Приходи од писања не могу се више поредити ни са каквим другим приходима. Они су испод најнижијих социјалних „давања”. Тешко је сад неком новом познанику рећи: Ја сам песник. То треба прећутати.

ПОПУЛАРНА И ОЗБИЉНА КЊИЖЕВНОСТ

У медијима се мешају и мере дела популарне књижевности и уметничке књижевности. Нека дела уметничке књижевности постају популарна књижевност, или су то можда увек и била, или временом то постала.

КИОСК КЊИГЕ

Када би се глад за знањем, што је отприлике исто што и глад за читањем могла задовољити само куповином понуђених књига на киосцима, онда би књижаре брзо пропале у таквој конкуренцији. Ја их лично не купујем, не могу на киоску да затражим... дајте ми, молим вас *Лолити*у Владимира Набокова. Наругао бих се самоме себи, ритуалима који су пратили моје куповине и набављање књига. Али то се тиче само мене. Када бих обио трафику, ипак би се пре одлучио да понесем цигарете (и цигаре) него књиге.

КЊИГЕ СУ ОПЕТ У МОДИ

Читање књига и све оно што прати јавни живот књиге не исцрпљује се само у рекламирању и релативној доступности књига великом броју људи. Када би књиге биле „опет у моди”, то би пратила периодика, полемике, расправе, превредновања, афере са писцима, заљубљивања лепотица у писце итд. Међутим, свега тога нема, или има веома мало, у односу на примере осамдесетих, или чак и деведесетих. Дакле, не постоји културни контекст који је неопходан за рецепцију литературе. Како то да се књиге у толиком броју продају а „писменост” у јавном простору је све мања?

ДОСЛОВНО И МЕТАФОРИЧНО

Допадају ми се ове Деридине речи: Није реч о томе да дословно и фигуративно значење замене места, већ да се дословно значење писма одреди као метафоричност сама, дословно значење не постоји. Можда би се књижевност распала када би се ова истина прихватила.

РУБРИКЕ О КЊИЖЕВНОСТИ

У новинама и на телевизији годинама се већ понављају готово истоветне истраживачке рубрике о стању и процесима у српској књижевности. Новинари би могли да ваде старе рубрике из фиока или компјутера и да их уредницима потурају као нове. Постоје две врсте медијског књижевног дискурса: критички и похвални. Критички се скоро сасвим изгубио, док се похвални разбокорио. Осећање језичке мере, која је по Блуму резултат укупног претходног искуства говора, слушања, писања и читања, спласнуло је.

ВИЗИЈЕ БЕЗ КЊИГА

Пошто нисмо распаковали пакете са књигама, скоро већ годину дана пишем песме готово не читајући поезију. Визије треба да стварају стихове. Визије нас ослобађају земљине теже, којој ни сам дух не подлеже.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ТЕОРИЈА КЊИЖЕВНОСТИ

Покушавам да разумем Небојшу Васовића иако нисам читао његову књигу о Кишу. Читао сам полемике, читао сам његове одличне песме, и нежне и панк. Нешто дубоко у њему противи се канонима српске књижевности. Сам Киш је, чини ми се, само средство. Али српска књижевност више није универзум, већ мултиверзум. Нити су идентитети писаца више тако јасни и чврсти.

Треба оставити на миру оне који хоће да се домогну центра, или да критикују центар.